

TOTUL VA FI BINE !

De câte ori îl aud pe un regizor susținând că trebuie să recurgă la piese străine, pentru că dintre cele românești nu prea are ce alege, îl dau dreptate. Dar de câte ori mă și duc să văd spectacolele respective, îmi amintesc brusc că noi avem piese mai bune. Bineînțeles că exagerez într-o anumită măsură - piese mai bune decât Hamlet nu avem -, dar de multe ori se întâmplă să importăm o dramaturgie minoră. De ce ? Numai pentru că numele autorului se scrie cu *x* sau *y* și aceasta atrage publicul.

Moda autorilor străini minori este la noi aproape la fel de veche ca istoria teatrului românesc. De la prelucrările de piese franțuzești din timpul lui Vasile Alecsandri și până la comedile boulevardiere sau melodramele unor autori străini preferate în timpul dictaturii comuniste, datorită caracterului lor inofensiv, există o deplină continuitate. Este o modă pe care o întrețin, în perfectă complicitate, teatrul, publicul și autoritățile.

Mai ales publicul. Spune-mi ce public ai, ca să-ți spun ce dramaturgie se va scrie în țara ta - îată un proverb posibil și oricând verificabil. Cine scrie poezie sau proză nu depinde în atât de mare măsură de public. Un poet poate să se adreseze unui cititor ideal sau unui cititor din viitor sau unui grup restrâns de cititori, înțelegând în poezie. Dar un dramaturg nu se poate adresa decât publicului din vremea sa. Sînt, în mod accidental, autorul unei piese de teatru care s-a și pus în scenă și știu dintr-o experiență proprie ce directă și ce brutală este influența reacției sălii asupra autorului. În timp ce urmăream spectacolul respectiv și înregistram risetele sau momentele de concentrare ale spectatorilor mi-era foarte clar cum anume va trebui să scriu - dacă voi mai scrie - piesa următoare.

În România a existat întotdeauna și un public select, dar, din nefericire, snob, care l-a preferat în principiu pe autorii străini. Acest public l-a fluierat, în secolul trecut, pe L.L. Caragiale. Dar tot acest public a redescoperit opera caragialiană, în timp, înțelegându-i toate subtilitățile (inclusiv pe cele ... inexistente).

Cît privește publicul larg, participarea sa la viața teatrală n-a fost deloc consecventă. Doar în momentele de prosperitate generală și de pace sigură a devenit activ și acest public, pentru care teatrul este sinonim cu un carnaval sau cu o serbare cîmpenească. Cum să apară mari dramaturgi în aceste condiții ? Au existat posibili mari dramaturgi, care însă nu s-au realizat deplin, tocmai pentru că nu s-au văzut puși în situația să-și scrie piesele în grabă, pe genunchi, undeva în culise, în timp ce din sală se aude rumoarea unei mulțimi imense, flămînde de teatru. Dramaturgii au scris mai mult pentru cititorii de literatură. Nu întîmplător, dramaturgia românească, de ieri și de azi, suferă aproape în totalitate de literaritate.

După opinia mea o piesă de teatru nu trebuie să aibă o valoare în sine, ca text, ci trebuie să aibă valoarea unui proiect de spectacol. Bineînțeles că se poate face literatură și sub forma unui dialog, dar ea nu trebuie confundată cu teatrul. Adevărata piesă de teatru este un text funcțional, utilizabil de către regizor, actori, scenograf. Din punctul meu de vedere, piesele lui Marin Sorescu, de exemplu, n-au nimic

de cîștigat din punerea în scenă. Scrise cu inteligență și farmec, aceste piese sînt destinate lecturii, pentru că nu conțin și acea virtualitate dramatică pe care poate să o valorifice numai spectacolul. Dacă mă duc la un spectacol cu o piesă de Marin Sorescu mă duc numai pentru că îmi place textul și îmi convine să îl aud citit cu glas tare de alții în loc să-mi obosească ochii citindu-l chiar eu. Iar aceasta este un exemplu demn de stimă. Foarte mulți alți dramaturgi scriu piese de teatru artificiale și pretențioase - un fel de colaje de eseuri pe teme filosofice la modă - care puse în scenă devin de-a dreptul plicticoase.

În momentul de față, calitatea publicului s-a degradat pînă la un nivel alarmant și această situație nu este de natură să încurajeze dezvoltarea dramaturgiei noastre. Am văzut spectacole cu piese foarte bune - de pildă, spectacole cu piese de Eugen Ionescu - la care publicul se manifesta ca și cum s-ar fi aflat pe un stadion. Adevărații cunoscători de teatru sînt dezamăgiți sau, oricum, tulburați de ceea ce se întîmplă în România și nu prea mai merg la teatru. Iar publicul care se dovedește mai puțin sensibil la intemperile vieții sociale și care își păstrează, din ignoranță și irresponsabilitate, o stare de permanentă voioșie merge la teatru ca să se amuze frivol, ca la circ, ca să mînce bombone și ca să-și demonstreze istețimea completînd cu replici vulgare, din sală, replicile de pe scenă.

Ce poate face un dramaturg ? Oricum, nu să se plîngă de calitatea publicului. Nu pentru că n-ar avea dreptate, ci pentru că nu-l stă bine să se lamenteze. El trebuie să dea dovadă de cavalierism și, în tăcere, printr-o muncă îndrîjită, să încerce să cucerească publicul. Cred că orice public poate fi cucerit. Iar pentru a-l cuceri nu trebuie neapărat să faci concesii, să scrii piese vulgare etc. Se poate scrie și elevat, și atractiv. Cum ? La această întrebare trebuie să răspundă dramaturgii. N-am nici o îndoielă că există, undeva, în spațiul vast al "Increatului", zeci de piese de teatru de excepțională calitate intelectuală, înzestrate în același timp cu o excepțională putere de seducție. Asemenea statuiilor care zac în biocurile de marmură, ele trebuie doar aduse la lumină.

Rămîne problema dramaturgiei românești deja scrise, pe care o ignoră regizorii. N-am să mă lansez acum în alcătuirea unei liste de titluri nedreptățite și nu pentru că n-aș vrea să-mi divulg preferințele, ci pentru că nu am competența necesară. Cred că nu un critic literar este în măsură să se pronunțe în această problemă. Responsabilitatea revine criticilor de teatru și, desigur, secretarilor literari ai teatrelor, care știu să vadă într-un text un posibil spectacol. În ceea ce mă privește, bazîndu-mă pe intuiție și pe o vagă experiență în domeniu, pot afirma doar că, din punctul meu de vedere, dramaturgia românească, fără să se ridice la nivelul altor genuri, ca poezia, proza sau critica literară, este mai bună decît se crede în mod curent și, în orice caz, superioară unei mari părți din dramaturgia de import. Dacă ar avea pasiunea și tenacitatea căutătorilor de comori din adîncul mărilor, criticii de teatru și secretarii literari ai teatrelor ar găsi în noianul de piese scrise de-a lungul a peste un secol și jumătate valori spectaculoase ("spectaculoase" - adică apte să se transforme în spectacole !). Garantez reușita unei asemenea întreprinderi. Nu le pot oferi eventualelor exploratori o hartă exactă a comorilor, dar le pun la dispoziție această certitudine a mea.

ALEX. ȘTEFĂNESCU